ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 4 juli 2015

Kunstenaars van Aruba en Curaçao op Biënnale Havana

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Gezondheid 4

Historie 5

Literatuur 6 & 7

Biënnale Havana 8 & 9

Marketing 10

Eten & drinken 11

Mafste buschauffeur 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

Beroep onder de loep 16

Foto van de week.

Dit brutale vogeltje eet uit je hand bij Big Mama Grill op Aruba. De foto werd genomen door John Jairo Hererra die op Curaçao woont en een weekendje doorbracht op het zustereiland.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Ñapa met vakantie

De Ñapa gaat zoals elk jaar tijdens de vakantieperiode een aantal weken met vakantie.

Vandaag is de laatste Ñapa voor de zomerstop. De eerste zaterdagbijlage vindt u weer 15 augustus bij uw Amigoe.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede, Oscar Vanegas

STAGIAIRE Merlin van Mil

VOORPAGINAFOTO Lusette Verboom

Aan deze Ñapa werkten mee:

Evert Bongers, Marcel Truyens, Monique Casimiri, Lusette Verboom, Lennart Huijsen, May Voges, Brede Kristensen, Mineke de Vries, Milangela Plate, Miriam de Windt, Cisca Rusch, Ken Wong

Thuis.

Reünie MIL

Monique Casimiri

Of ik een meneer van school wilde terugbellen. Nu ga ik allang niet meer zelf naar school en ik weet heel zeker dat ik nooit telefoon thuis zou krijgen van de enige meneer die bij mij op school werkt. Deze meneer kende mij nog van vroeger dacht mijn man. Hij had de boodschap niet helemaal doorgekregen, verontschuldigde hij zich. Het was mijn oude natuurkundeleraar van het MIL. Wat leuk om hem weer eens te spreken. Ik weet dat hij nog contact heeft met mij ouders, dus via dat kanaal hoor ik nog weleens iets, maar zelf spreken was een ander verhaal. Hij belde namens zijn zoon. Ze waren op zoek naar mij. Niet alleen zijn zoon, maar mijn oude vwo 6-klas. Voor een reünie. Wat leuk. Ik ben altijd in voor dat soort happenings. Wel moest ik even goed nadenken. Welk vwo 6-jaar was dit? Mijn middelbare schooltijd was een toptijd. Ik heb er heel veel geleerd, maar heb dat niet altijd kunnen laten zien in testen en toetsen die ik moest maken. Achteraf zijn hier vele factoren voor te noemen, feit is dat ik meerdere klassen dubbel heb mogen doorlopen. Ik was na de zoveelste desillusie blij dat ik naar Nederland kon om te gaan studeren en ondanks de faalangst, die ik inmiddels wel had ontwikkeld, lukte het daar wel. Een hbo-studie en master er achteraan kan ik nu zeggen dat het leren leren mij niet is geleerd. En dat heeft mij mede parten gespeeld. Maar los van het debacle van doubleren heb ik ook een toptijd gehad al die jaren. Het heeft van mij een rijker mens gemaakt. Alleen, had ik nog wel dat ene dingetje. Welk jaar was dit? En wie kende ik nog van dat jaar? Ik had immers zoveel gezichten gezien door de jaren heen, dat ik niet meer wist om wie het nu precies ging. Gelukkig kreeg ik een namenlijst meegemaild bij de uitnodiging. Nieuwsgierig vouwde ik die open en begon te lezen. Ik herkende een aantal namen, en die ik niet herkende voerde ik op Facebook in en met de foto erbij herkende ik er wat meer. Acht van de twintig lukte vrij aardig, maar die zaten dus in de parallelklas. Hmmm, nu mijn eigen klas. Oeps, dat waren er maar zes van de zestien. Beduidend minder. Voor mij zaak om zeker naar de reünie te gaan. Al is het alleen maar om weer te zien bij wie ik in de klas heb gezeten en om te horen hoe het hen is vergaan. Het gaat nu om totaal 35 mensen. Helaas is één van ons overleden. Het is maar goed dat het geen reünie is van iedereen bij wie ik ooit in de klas heb gezeten. De zaal zou te klein zijn. De locatie wordt ergens in Nederland, maar daar maak ik mij het minste druk over. Ik blijf toch een vrouw die na vijfentwintig jaar haar klasgenoten en heimelijke liefdes van weleer weer gaat ontmoeten. Wat moet ik aan. Ik moet een afspraak maken bij de kapper. Ga ik met de auto? Ja, dan kan ik niet teveel drinken en gekke dingen gaan zeggen. Oh jee, ik voel me weer net zo jong en onzeker als toen. Was het maar vast voorbij. Dan kijk ik wel terug naar de foto's.

Uitgelicht.

Circusvoorstelling 'Imagine'

De Curaçaose kinderen van Circo Magik gaven afgelopen weekend samen met Circo Para Todos uit Colombia vier circusshows bij de International School. Het was een spetterende voorstelling.

Foto's: **Cisca Rusch**

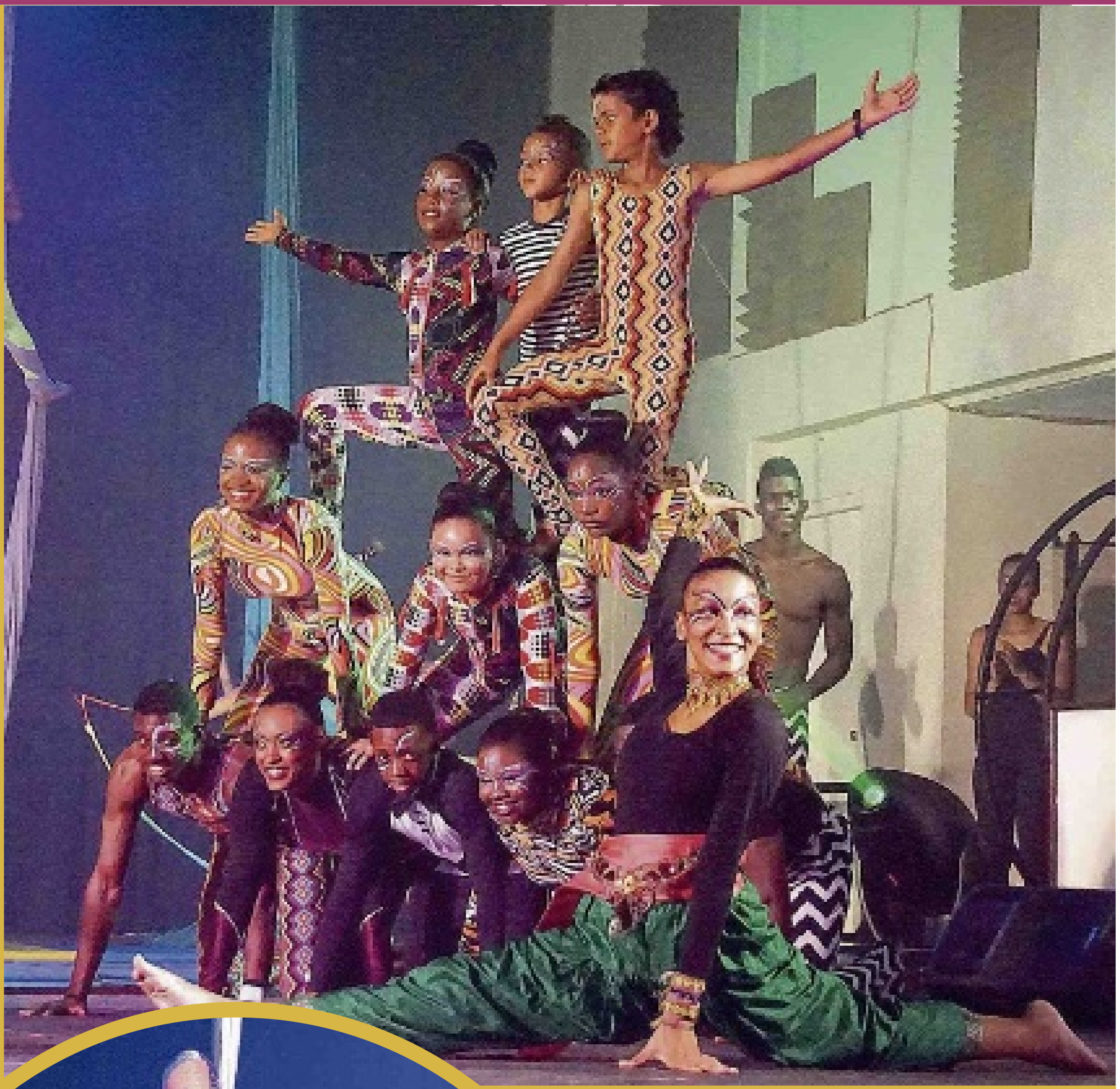

Mens & Psyche.

Gebaren tijdens het praten

De een doet het meer dan de ander, maar we maken vrijwel allemaal gebaren tijdens het spreken. Tijdens een verhitte discussie of groots verhaal gaan onze handen vanzelf 'meevertellen' door kleine en grote gebaren te maken.

Tekst: **Milangela Plate**

Onze handen bewegen automatisch in het ritme van onze spraak mee. Heeft u wel eens geprobeerd enkele minuten te praten zonder daarbij uw handen te bewegen? Dat is zo makkelijk nog niet.

Kleine kinderen beginnen tijdens de taalontwikkeling al heel snel handgebaren te maken. In het begin zijn de gebaren nog globaal, in een later stadium ontwikkelt de timing en ontstaat er meer detail in de gebaren.
Er zijn verschillende onderzoeken gedaan om te begrijpen waarom wij gebaren, wanneer wij gebaren en ook of de taal die je spreekt verschil uitmaakt op de gebaren die je maakt.
Sommige onderzoekers beweren dat de gebaren die sprekers maken bedoeld kunnen zijn om de ander iets duidelijk te maken. Denk aan de voetballer die op het punt staat oom een kaart te krijgen en met veel gebaren de scheidsrechter tracht te overtuigen dat hij het niet op zijn tegenstander gemunt had, maar slechts op de bal afging. U ziet het al voor u; gebaren die wijzen naar de tegenstander die op de grond ligt, gebaren die 'nee', 'bal' en 'onschuld' moeten aanduiden. Gebaren gebruiken we dus onder andere om (efficiënter) te communiceren. Soms kun je bijvoorbeeld met handgebaren gemakkelijker informatie uitdrukken dan met woorden, door bijvoorbeeld de grootte of de vorm van iets uit te beelden. Als je dan tegelijk praat en handgebaren maakt, komt de betekenis van wat je zegt beter over op degene die luistert.
Maar hoe zit het dan met al die mensen die al pratend aan de telefoon gebaren, terwijl degene aan de andere kant van de lijn hen niet kan zien?
Het blijkt wel dat mensen minder gaan gebaren als ze hun gesprekspartner niet kunnen zien. Bovendien zijn de gebaren die niet zichtbaar zijn voor de ander anders en kleiner dan in een gesprek waarin men elkaar kan zien. Er wordt door gebarenonderzoekers een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten gebaren, die niet allemaal hetzelfde zullen zijn aan de telefoon.
Zo zijn er gebaren die vooral bedoeld zijn om bepaalde woorden te benadrukken. Dit zijn typisch korte gebaren, waarin de hand korte nadrukkelijke bewegingen maakt, een beetje zoals een dirigent zijn maatstok beweegt. Deze gebaren worden wel 'batons' (Engels voor dirigeer- of maatstok) of 'beats' genoemd. "Ik ga niet met je mee" of "Ik heb het je al gezegd: doe het niet". Als u deze zinnen zou uitspreken, zult u merken dat u geneigd bent om het uitspreken van het woord 'niet' te begeleiden door een 'beat'.
Andere gebaren ('iconics') illustreren juist iets waarover de spreker praat, denk bijvoorbeeld aan cirkelvormige beweging van de handen, gemaakt door een spreker die iets vertelt over een bal.
Wanneer sprekers elkaar niet kunnen zien, zoals aan de telefoon, dan lijkt dit niet zo veel invloed te hebben op de hoeveelheid beats die ze produceren, maar wel maken zij minder iconics.
Volgen Asli Özyürek, hoogleraar 'gesture language and cognition' aan de Radboud Universiteit Nijmegen, is gebaren maken belangrijk voor degene die ze ziet, maar ook voor degene die ze maakt. Gebaren maken (ook aan de telefoon) helpt de spreker mogelijk zijn gedachten in woorden uit te drukken en ook greep te houden op zijn gedachten.
Uit onderzoeken in de Verenigde Staten en Nederland blijkt dat gebaren tijdens het praten kunnen bijdragen aan ons vermogen om dingen te begrijpen en beter te onthouden.
Gebaren maken kan ook helpen een woord uit het geheugen op te halen. Zoals wanneer je over het dier 'slang' praat, maar niet op de naam kunt komen. Je begint de lange slingerachtige vorm van het dier met je handen te maken en ineens popt het woord weer in je gedachten op.
Volgen hoogleraar Özyürek is een ander interessant weetje dat mensen die veel gebaren maken die in lijn zijn met de boodschap die ze brengen, als betrouwbaar en effectief worden gezien. De ontvangers begrijpen en onthouden de boodschap beter, en worden sneller overtuigd door iemands argumenten. Politici en verkooptalenten benutten soms bewust deze voordelen van ondersteunende gebaren tijdens het praten.
Culturele achtergrond
Iemands culturele achtergrond heeft invloed op de gebaren die gebruikt worden tijdens het praten. In een onderzoek van Marianne Gullberg aan het Max Planck Instituut en de Radboud Universiteit in Nijmegen werd gekeken naar gebaren die horen bij de actie ' verplaatsen' van voorwerpen. In een artikel over dit onderzoek wordt het volgende uitgelegd. In een zin zoals 'de fles op de tafel zetten' wordt het woord 'zetten' een plaatsingswerkwoord genoemd.

Deze werkwoorden zijn per taal verschillend. In het Nederlands kun je een fles op de tafel zetten, maar je kunt ook een fles op tafel leggen. De werkwoorden 'zetten' en 'leggen' zeggen dus niet alleen iets over de handeling, maar ook over de eindsituatie van het voorwerp dat verplaatst wordt.
Dit is niet in elke taal hetzelfde. In het Frans bijvoorbeeld, geeft een vergelijkbaar werkwoord geen informatie over de eindsituatie van het verplaatste voorwerp. Hetzelfde gebeurt in het Papiamentu. Ongeacht of je de fles op tafel zet of legt gebruik je in het Papiamentu het werkwoord 'pone' om de handeling uit te drukken: 'pone e bòter riba mesa'.
Ook de structuur van de taal heeft invloed op de gebaren die gebruikt worden, onder andere op de timing van de gebaren. Nederlanders maken het gebaar op het moment van het voorzetsel ("De kikker gaat uit de pot"). Japanners gebaren juist op het moment van het werkwoord ("De kikker springt uit de pot", in een vertaling). Spreekt u zelf maar eens de zin in uw moedertaal uit en kijk wanneer u geneigd bent een gebaar te maken.

Timing

Niet alleen de timing maar ook de vorm van de handgebaren kunnen verschillen per taal. Als een Fransman moet uitleggen dat een er een kom op tafel werd gezet, zal hij hierbij met gebaren alleen de richting aangeven waarin de kom werd neergezet. Nederlanders zijn geneigd om, naast de richting, ook met hun gebaar de vorm van de kom aan te geven. Ook wanneer Nederlanders de Franse taal goed beheersen, zullen ze nog steeds geneigd om gebaren met daarin extra informatie over het voorwerp te maken, op het moment dat ze het werkwoord uitspreken. Dus al spreekt men nog zo goed een andere taal, gebaren doet men nog steeds volgens de timing en uitvoering in je moedertaal.

**Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog.
Psychologisch
Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw**

Boze dromen en voorgevoelens

Bonairianen staan hoog genoteerd als zeevarenden. Bonaire beschikte eens over een aanzienlijke vloot van zeeschepen. De meeste paketschoeners voor de interinsulaire verbinding tussen de drie benedenwindse eilanden uit de langvervlogen tijd, hadden hun thuishaven op Bonaire.

Ze onderhielden een perfecte mail- en passagiersdienst. De Bonairiaanse zeeschepenvloot is inmiddels van de kaart verdwenen.

De paketschoener Gouverneur van Heerdt, kortom genoemd 'Van Heerdt', met zijn vriendelijke kapitein George, die toentertijd voor een wekelijkse verbinding zorgde tussen Bonaire, Curaçao en Aruba, heeft een lugubere geschiedenis achtergelaten. Op een routinaire wekelijkse reis, verging het schip met man en muis op de oostkust van Curaçao in de nacht van 12 op 13 juni 1910.
Onder de passagiers bevond zich ook de gezaghebber van Bonaire, de heer A. E. J. van den Brandhof. Hij was de zoon van gouverneur Van den Brandhof. Naar alle waarschijnlijkheid was het vuurtorenlicht – toen een petroleumlamp – aan de oostpunt van Curaçao voor de torenwachter ongemerkt uitgegaan, met het noodlottige gevolg dat het schip te pletter sloeg tegen de gevaarlijke rotsen van Curaçaos oostpunt.
Dit incident heeft iedereen diep geschokt. Maar, zoals het vaker gaat, ging men de put pas dempen toen het kalf verdronken was. Toen pas trof men maatregelen ter voorkoming van een herhaling.
Toch is aan dit betreurenswaardige incident een tikje inspirerende geschiedenis blijven kleven. Zekere Bonairiaanse familie W. Hellmund had een zoon, die op de fraterschool – het St. Thomascollege - op Curaçao zat. De jongeling, G. E. Hellmund, vertoefde met schoolvakantie op Bonaire en zou op die fatale dag met van Heerdt naar Curaçao vertrekken. De koffers waren al ingepakt en men wachtte op het moment van inscheping. Ineens kreeg die jongen een voorgevoel om niet te gaan, maar hij durfde dit niet aan zijn ouders te zeggen. Hij ging zich ergens verschuilen en verscheen pas nadat de schoener reeds uit de haven van Bonaire was vertrokken. Hij kreeg een pak slaag van zijn vader die hem nog lang heugen zou.
Toen enkele dagen later het droeve lot van van Heerdt op Bonaire bekend raakte, heerste er bij de familie Hellmund droefenis, maar tegelijk ook vreugde; droefenis om het verlies van schip en mensenlevens en vreugde om het miraculeuze behoud van hun zoontje Guillermito. De Voorzienigheid had hem voor de familie van een wisse dood gespaard!
Ik woonde daar in een kamer onder hetzelfde dak als de familie Hellmund en mocht dikwijls luisteren naar dit hartroerende verhaal. Hoewel ik persoonlijk niet geloof in predestinatie, geeft het gebeurde ongetwijfeld stof tot nadenken, want het geval staat niet alleen. Hoe vaak hoort men niet van deze verhalen, die men als regel niet kan verifiëren? Zoiets, maar lang niet zo erg, heb ik zelf meegemaakt.
En nu we eenmaal de zijweg van de metafysica zijn ingeslagen, zal ik het verhaal toch even vertellen. Het was in 1913 en mijn oudere broer Zepp en ik zouden samen naar Curaçao gaan. Mijn broer zou onderwijzersexamen gaan afleggen en ik ging op zoek naar een baan bij het gouvernement, waarvan ik het een en ander in mijn vorig boek al heb verteld.
We zouden op een zaterdagmiddag met de schoener Refugio, van Gerard de Veer, van Aruba vertrekken. Toen het eenmaal zo ver was om te gaan inschepen, was mijn broer Zepp nergens te bekennen. De gezagvoerder van het schip, Constant de Veer, was al aan boord en liet ons waarschuwen om te komen. Mijn oudere broer Henri ging boven op onze zolderkamer kijken of Zepp er misschien was. Hij vond hem, gezeten aan zijn studeertafel, voorovergebogen, met de handen voor het aangezicht, in een trieste bui.

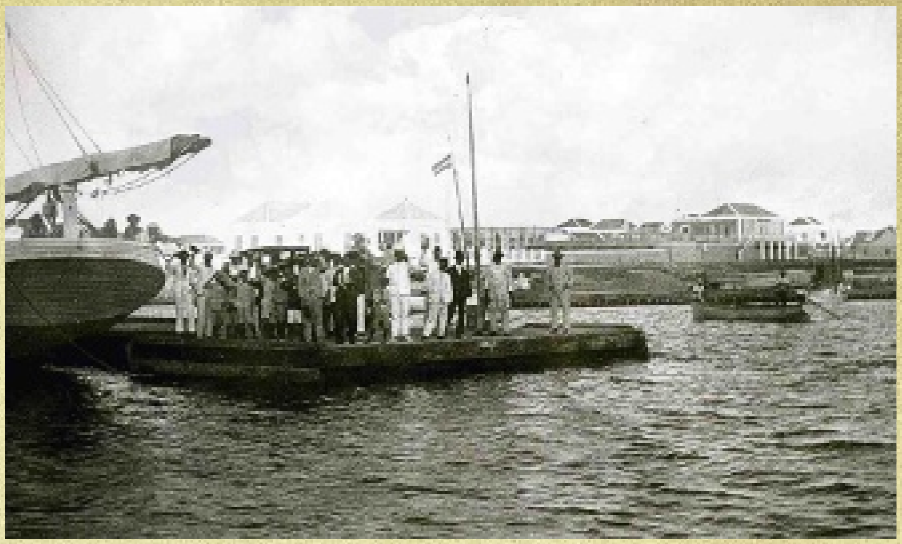
Wachtenden op de pier in de schoenerhaven van Oranjestad in 1923.

Mijn broer Henri vroeg hem wat er aan de hand was en kreeg toen te horen dat hij de vorige nacht een lelijke droom had gehad, die hem erg onder de indruk had gebracht. Hij droomde namelijk dat de Refugio, op reis naar Curaçao, in slecht weer was terechtgekomen; dat alle zeilen in flarden waren weggewaaid en dat het er naar uitzag dat het schip zou vergaan. Het droombeeld van het gebeurde maakte in zijn slaap zo'n diepe indruk op hem dat hij door deze nachtmerrie wakker werd. Hij had het einde niet meegemaakt in de droom, maar het leek allemaal zo werkelijk.
Toen mijn moeder hiervan hoorde, werd ook zij radeloos en besliste voor ons dat de reis niet zou doorgaan. Het toeval wilde dat juist op het moment van vertrek van het schip, indicaties waren van onweer. Donkere wolken pakten zich onheilspellend samen boven de zuidoostkust van het eiland. Maar desondanks vertrok het schip. Diezelfde dag boekten we passage met de kotter Rosa Maria van R. M. Arends, om maandagmiddag daaropvolgend uit te varen. We vertrokken op de aangegeven tijd en konden reeds woensdagavond aan de Handelskade op Curaçao vastmeren, voor die tijd een sublieme reis.
Na informatie bleek er geen spoor van de Refugio te bekennen. En toen werden we terecht ongerust. We kwamen dagelijks in de havenbuurt informeren, maar steeds moesten we horen dat het schip nog niet was gearriveerd. Zepp dacht aan zijn droom en bij hem stond het vrijwel vast dat Refugio met man en muis was vergaan. Wonder boven wonder verscheen het zeilschip pas zaterdagavond voor de haven van Curaçao en moest door een loodsboot op sleeptouw worden genomen. Het bleek na aankomst, precies een week na vertrek, dat het zeilschip zware averij had opgelopen, waarbij de voornaamste zeilen in flarden werden gescheurd, behalve andere schade aan schip zelf. Van de gezagvoerder hoorden we later dat het een haartje had gescheeld of de Refugio was naar de bodem der zee verdwenen.

Schipper Constant feliciteerde ons en betwijfelde het of we de grote consternatie aan boord zouden hebben overleefd. Zepp's droom werd werkelijkheid!

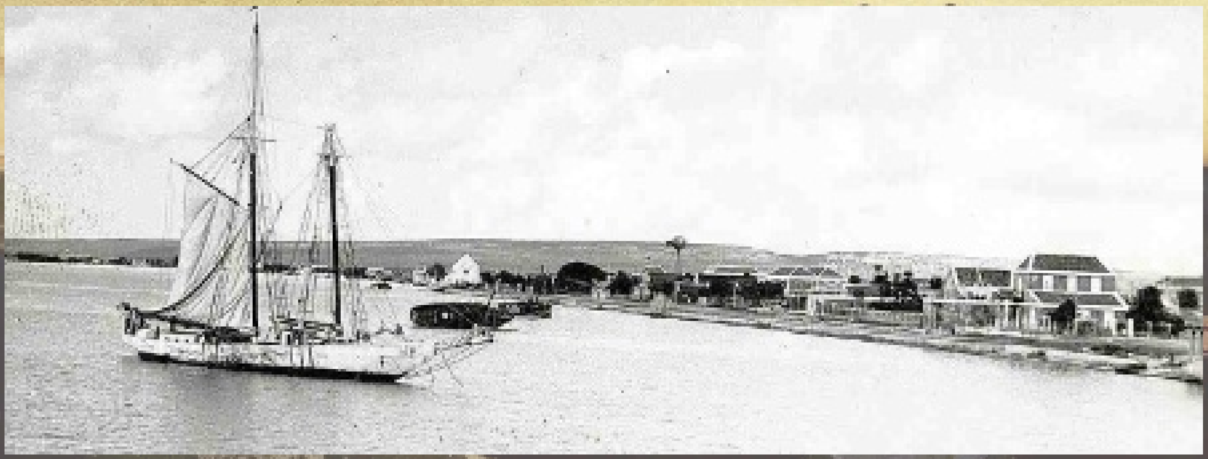
Schepen in de baai van Kralendijk, Bonaire.

Willem Frederik Meinhardt Lampe

Willem Frederik Meinhardt Lampe, geboren op Aruba in 1896, heeft een indrukwekkende carrière gehad, voornamelijk in overheidsdienst van de Nederlandse Antillen tussen 1917 en begin jaren 70. Tussen 1917 en 1930 was hij onder meer griffier op St. Eustatius en plaatsvervangend gezaghebber op Saba en St. Maarten. Hij studeerde rechten in Nederland, was notaris op Aruba, werd minister van Justitie op Curaçao en Gevolmachtigde minister in Den Haag. Hij overleed in 1973 op Aruba. Zijn memoires had hij in boekvorm gepubliceerd onder de titel 'In de schaduw van de Gouverneurs' (De Wit Aruba, 1968). Hierin beschrijft hij zijn ervaringen van meer dan 50 jaar, onder zeven gouverneurs. Daarna publiceerde hij ook nog een vervolg, 'Buiten de schaduw van de Gouverneurs' (1971). Hierbij volgt een selectie uit een hoofdstuk van dat boek, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie is met toestemming van Uitgeverij De Wit Aruba en mevrouw Sheila Lampe.

Werk Ivan Boenin toont een

Naar aanleiding van het verschijnen van een goedkope editie van 'Het leven van Arsenjev' van de relatief onbekende Russische schrijver en dichter Ivan Boenin, geeft Brede Kristensen een leesindruk. Boenin leefde van 1870 – 1953. Als eerste Rus ontving hij in 1933 de Nobelprijs voor literatuur.

Tekst: **Brede Kristensen**
Foto: **Mikhail Markovskiy/Shutterstock**

Standbeeld van de Russische schrijver Ivan Boenin gemaakt door Alexander Bourganov en in 1995 onthuld.

Ooit las ik 'Het Leven van Arsenjev' (tussen 1929 en 1933 verschenen), de enige roman die Boenin schreef. Ik vond het een mooi boek, maar wist er verder niet zoveel raad mee. Was dit een bijzonder boek? Er zijn al zoveel boeken geschreven over jeugdherinneringen.

Zo schaarde ik me toentertijd onder de ontelbare liefhebbers van het Russische literaire Himalaya gebergte, die zich vergapen aan de magnifieke toppen, maar het heuveltje Boenin over het hoofd zien.
Aan toppen geen tekort. Je beklimt een top en je krijgt een vergezicht van jewelste. Gogol en Boelgakov, de magisch-realistische tovenaars avant la lettre; Tolstoj en Solzhenitsyn, de bevlogen chroniqueurs van onze dramatische geschiedenis; Bely, die ons de verwarrende ondergang van Petersburg als symbool voor de mensheid voorschotelt; Tsjechov die van niets een subliem verhaal maakt; Platonov, de realistische onttakelaar van ons onuitroeibare idealisme; en niet vergeten Dostojevski die zich geen existentie zonder religie kon voorstellen. Om over de talloze dichters van Poeshkin tot Chlebnikov tot Marina Tsvetajeva maar te zwijgen.
Wat doet dat heuveltje daar? Later besloot ik maar eens enkele verhalen van Boenin te lezen. Over liefde. Titels als 'De spraakkunst der liefde' en 'Donkere lanen' (ook de titel van een bundel) verrasten me. Ze klonken intrigerend. Eigenlijk gaan de meeste over toevallige ontmoetingen, die nergens op uit lopen, maar waarvan de herinnering niet is weg te branden. De herinnering leeft verder. Wordt deel van ons bestaan en begint ons te tekenen.

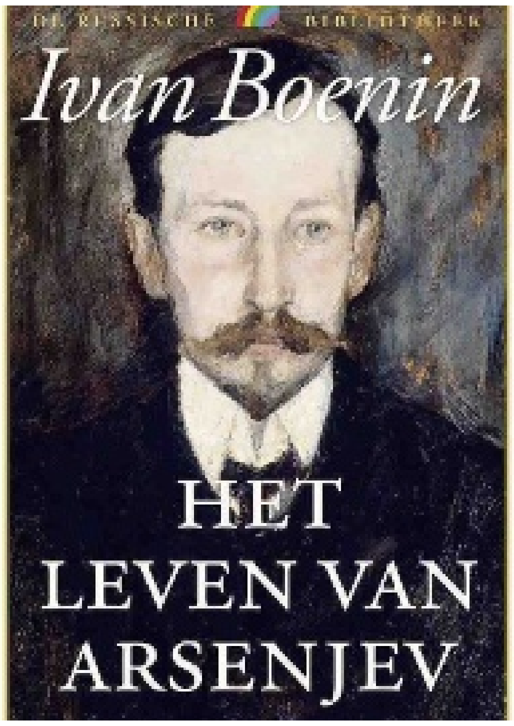

Gevoel van weemoed

Boenin roept een gevoel van weemoed en ongewisheid bij de lezer op, zonder dat die tot wanhoop leiden. Integendeel, die gevoelens maken dat we intens het heden kunnen beleven, beseffend dat we straks verder kunnen, met nieuwe verbazing en vreugde in het verschiet. De herinnering helpt ons het nu intenser te beleven dan toen, meer te zien en meer te weten. We komen het ook in zijn gedichten tegen.
Van het een kwam het ander. Ik begon meer te lezen en kwam een merkwaardig sprookje tegen waarin een zogenaamde aristocraat die er nog 'lijfeigenen' om na houdt, (het woord alleen al) op een sprookje wordt getrakteerd waarin zo'n lijfeigene zijn eigenaar te slim af is en gehakt van hem maakt. Nanzi zou ervan smullen.

Bijzonder sprookje

Wat dit sprookje bijzonder maakt is niet alleen dat het een sprookje in een sprookje is, maar dat Boenin hier even ongezouten de lijfeigenaars (hij kwam zelf uit zo'n familie) op de korrel neemt. Ik vroeg me zelfs af of die vriendelijke jonge lijfeigenaar die het sprookje moet aanhoren, niet de jongeheer Boenin zelf is.
Verder snuffelend in zijn verhalen en novellen kwam ik natuurlijk ook 'De heer uit San Francisco' tegen. Dit had ik nu echt helemaal niet verwacht. Een verhaal uit 1916 waar Amerika en het Amerikanisme het moeten ontgelden. De heer uit San Francisco is zo'n typische gringo. Door hard te werken, ja 'hard' vooral, is hij van krantenjongen uitgegroeid tot schatrijke bovenbaas. Nu is het tijd om van het leven te genieten en ook iets aan cultuur te doen. Met vrouw en dochter steekt hij per luxe cruiseschip, de Atlantis, de oceaan over richting Italië.
Het societyleven op het schip wordt in geuren en kleuren beschreven, de maaltijden, de kleding, de flinterdunne gesprekjes en de weelde van de kajuiten, net zoals het leven van de machinisten in de donkere buik van het schip die dagen achtereen de stoomketels vullen met steenkool, kuchend van de stof en druipend van het zweet tot ze er bijkans bij neervallen. Enfin, het zal de gringo een zorg zijn.
Zo bereiken ze Italië, waar ze op het toen reeds toeristische eiland Capri met open armen worden ontvangen. De hotelier is in de wolken met zo'n voorname gast die geld in het laatje zal brengen. Tot deze onverwacht wegens hartfalen in elkaar stort. Hij wordt afgevoerd naar een achterkamertje. Het feest is voorbij. In een mum van tijd bevindt het lijk zich op het schip terug naar Amerika. Van de hoge Amerikaanse aanwezigheid op Capri is al na een dag geen spoor meer te bekennen.

Schitterend proza

Boenin weet zijn lezers onmerkbaar op het verkeerde been te zetten. Zijn proza is gewoon schitterend. Subtiel, elegant en vloeiend vertelt hij zijn verhaal. Voor Vladimir Nabokov moet hij het schoolvoorbeeld van een groot schrijver zijn: iemand die de lezer weet te betoveren. Betoverd leest de lezer, tot het bladzij na bladzij langzaam begint te dagen dat Boenin ons leven op losse schroeven zet, inclusief de hele uitbuiterige en opschepperige maatschappij. Ja, dat is het andere gezicht van Boenin. Vreemd dat zo weinig lezers dat hebben opgemerkt.

Het Leven van Arsenjev

Vorige maand in Amsterdam wierp ik in een boekwinkel een blik op een tafel met goedkope uitgaven. Mijn oog werd getroffen door een nieuwe uitgave van Ivan Boenin's Het Leven van Arsenjev, een mooi portret van hem op de kaft. Ik kocht het en las opnieuw. Ditmaal met meer aandacht. Toen ik het gelezen had, wist ik het zeker: dit is schitterend. Ik zal proberen uit te leggen waarom.

Autobiografisch

Het boek is grotendeels autobiografisch en in de ik-vorm geschreven. Door een zekere Arsenjev de hoofdpersoon te laten zijn, kan hij zich enkele vrijheden veroorloven die hij nodig vond om te voorkomen dat nog levende familieleden en vrienden in opspraak zouden worden gebracht.
Arsenjev brengt zijn jeugd door op een klein landgoed, ergens op de zich eindeloos uitstrekkende steppen, ver bezuiden Moskou. Zijn ouders behoren tot de verarmde adel. Het zijn de jaren voor de revolutie. Iedereen gelooft nog in de tsaar en in de kerk.

Wat mij nu bij tweede lezing opviel is de intensiteit waarmee hij zijn jeugdherinneringen beschrijft. Haarscherp, in prachtig proza beschreven indrukken met een sterke evocatieve werking. Nooit een beschrijving in het algemeen, altijd in relatie tot de hoofdpersoon die iets ondergaat, waardoor de herinnering als het ware oplicht. Zoals hier wanneer hij in de zomer als kleine jongen het bos inloopt:

dubbel gezicht

"Daar, achter de stammen van onder het bladerdak glansden droog en geel de uitgestrekte velden, waarvandaan de warmte, het licht en het geluk van de laatste zomerdagen aandreven. Rechts van mij kwam van achter de bomen… …een grote witte wolk opzetten die, onregelmatig maar wondermooi in het blauw opbollend, langzaam en van vorm veranderend voorbij woei. Nadat ik nog wat stappen gelopen had, legde ik mij op de grond neer, in het gladde gras, tussen de hier en daar groeiende, lichte zonnige bomen, die om mij heen leken te wandelen, in de ijle schaduw van twee ineengegroeide berken, twee witstammige zusters met fijne grijzige blaadjes met katjes, en staarde, met mijn hand onder mijn hoofd, nu eens naar het glanzende, helgele veld achter de stammen, dan weer naar die wolk."

Dan overdenkt hij wat er thuis was gebeurd en wat hem nog allemaal te wachten stond, onder die blauwe lucht met voorbij waaiende wolken, de vage geuren van het bos ruikend.
Bijna ongemerkt wordt de ik-persoon ouder en nadert het moment om zich bij zijn oudere broer te voegen in de stad om het gymnasium te volgen. De jaren des onderscheids breken aan, de bewustwording van wat er allemaal gaande is in het onmetelijke rijk, de spanningen, de zich aankondigende revolutie, maar ook de verliefdheid en de lastige verwikkelingen die daar onverwacht uit voortvloeien, en de moeilijkheden thuis, het landgoed dat niet langer rendabel is, zijn ouders die er nog iets van proberen te maken. Alom onzekerheid.

Voor grote revolutie

We krijgen een levendig beeld van de jaren voor de grote revolutie in Rusland. Uiteindelijk neemt hij de wijk, zoals Boenin zelf, in Frankrijk.
De roman is in delen verschenen tussen 1927 en 1929. Enkele jaren later, in 1933 verscheen nog een laatste deel, dat eigenlijk bedoeld was om in te passen in de eerdere delen. Maar Boenin zag daarvan af en voegde het toe als een apart deel. Het kan gelezen worden als een serie gedetailleerde flash backs die zijn jeugd verder doen oplichten.
Er gebeurt in de roman heel weinig en toch niet niks. Al lezend merken we hoe de hoofdpersoon zich ontwikkelt in gesprek met de mensen om hem heen en vooral ook in het contact met de natuur, waarvoor hij zeer gevoelig is. Boenin weet precies onder woorden te brengen hoe de omgeving zijn persoonlijke ontwikkeling beïnvloedt. Dat zal de lezer aan het denken zetten over zijn of haar eigen levensweg.

Vergeleken met Proust

Het kon bijna niet uitblijven, recensenten hebben deze roman van Boenin met de zoektocht van Proust 'naar de verloren tijd' (1922) vergeleken. Daar is wel wat voor te zeggen. Maar verschillen zijn er. Boenin schreef zijn roman in ballingschap in Frankrijk wetend dat hij niet zou terugkeren naar zijn geboorteland waar het communisme hem als een vijand van het volk zag. Stel je voor. Met recht was Boenin bezig die verloren tijd in het verloren land in herinnering terug te roepen.
Behalve het aantal pagina's (300 tegenover 3000) is er nog een groot verschil. Lezing van Proust stemt mij althans weemoedig en zelfs een beetje passief. Proust hield van zijn bed. Boenin daarentegen was een rusteloze reiziger, die dat zo onder woorden bracht: *"alles jaagt, ergens heen, verder, steeds maar verder…."*
Boenin begreep dat leven een vorm van reizen met onbekende bestemming is en leefbaar zolang de draad met het verleden behouden wordt. Dat nu, lijkt de bedoeling van 'Het leven van Arsenjev' te zijn. We reizen allemaal, letterlijk en/of figuurlijk. Om onszelf niet kwijt te raken, kunnen we maar het beste proberen die draad met de verloren tijd vast te houden. Ongemerkt, zo komt het mij voor, worden we daarbij geholpen door het lezen van deze roman.

Zoals bij veel verhalen van Boenin kwam ik wederom tot de conclusie dat Boenin een dubbel gezicht heeft. Het betoverend mooi geschreven verhaal over Arsenjev, bevat een onverwachte lading: de band met het verleden om helder in het nu te kunnen staan, om de toekomst niet te ontvluchten. Volgens mij mag het heuveltje Boenin tot de sublieme bergtoppen van de literatuur gerekend worden.

Ivan Boenin, Het leven van Arsenjev, vert. Margriet Berg en Marja Wiebees, Rainbow pocket, 2015

Ars Poëtica.

Niet meer

'De droefheid van je wimpers, glanzend, donker

…..

Ik weet nog alles…..maar we zijn niet meer

Die wij ooit waren, jeugdig en bevlogen!

Waarom verschijn je steeds, en waarvandaan?

Om in mijn dromen op te staan,

In tijdloze bekoring stralend,

En laait als door een wonder weer de vlam,

Ons kort aards samenzijn herhalend,

Dat God ons gaf en weer meteen ontnam ?'

Ivan Boenin

Letra

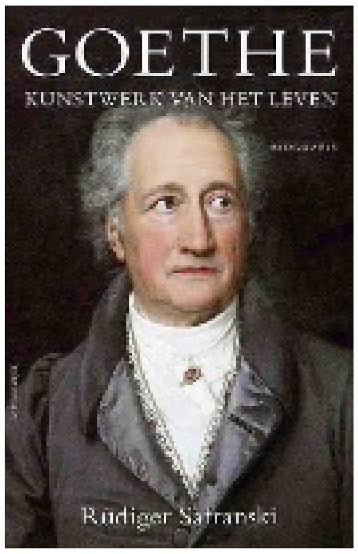

Rüdiger Safranski
Rüdiger Safranski schreef enkele wereldberoemde biografieën over Nietzsche, Heidegger en Schopenhauer. Enkele jaren geleden schreef hij een biografie over Goethe die in Duitsland ook zeer veel aandacht kreeg.
Deze Goethe-biografie is nu in het Nederlands vertaald en uitgegeven: Goethe. Kunstwerk van het leven. Goethe leefde van 1749 – 1832, gold als een 'universele geest' die zich met vele gebieden van kunst en wetenschap bezig hield, van botanie tot mineralogie, en van filosofie tot alchemie. Zijn invloed op de Europese cultuur is enorm. Zijn roman in brieven, Het lijden van de jonge Werther (1774), sloeg in als een bom, bracht kennelijk het tijdgevoel van veel smachtende mensen tot uitdrukking en leidde tot eerherstel van de gevoelskant van het leven en veroorzaakte een indrukwekkende golf van zelfmoorden in navolging van de jonge Werther. Immers, gevoel is gevoel. Je kunt niet anders dan het 100 procent serieus nemen. Het boek geldt als het hoogtepunt van de romantische 'Sturm und Drang' hype van die tijd. Goethe was niet gelukkig met de effecten ervan.
Vervolgens kwam hij met zijn versie van het Faust drama. Hij was er in 1790 aan begonnen, maar Faust I verscheen pas in 1808. Faust II volgde in 1832. Faust is een gespleten persoon: 'ach, er wonen twee zielen in mijn borst' verklaart hij nog pathetisch. De ene ziel is Grieks: klassiek, schoonheid, harmonie en helderheid van denken. De andere ziel noemt hij 'gotisch'. Deze staat voor natuurlijkheid, duisterheid, extravagantie, geheimzinnigheid. Het gevecht tussen die twee kan beginnen. Maar Goethe probeerde er een alchemistische wending aan te geven. Het streven van Faust was tot superieure kennis te komen, tot ultieme inzichten en besliste zekerheden. De moraal van het verhaal is dat een dergelijk streven een prijs heeft: men verliest zijn ziel.
Safranski heeft nu op basis van brieven van, naar en over Goethe en allerlei historische bronnen een fascinerend verhaal geschreven over Goethe en zijn tijd. We maken kennis met de geniale jongeling Goethe die altijd en overal in het centrum van de belangstelling staat en iedereen voor zich weet in te nemen. In alle opzichten een 'glamour boy'. Iedereen wilde in zijn buurt zijn, de meisjes niet uitgezonderd. Het verhaal over Werther is grotendeels autobiografisch. Het einde echter niet. Goethe werkte als hoge ambtenaar in Weimar en genoot ook als zodanig veel aanzien. Dat wilde hij ook graag zo houden. Maar na 9 jaren voelde hij zich uitgedroogd en vertrok naar het zonnige en levenslustige Italie, waar zijn leven nieuwe 'Schwung' kreeg en waar hij bewust ging werken aan zijn eigen levensontwikkeling als ware het een 'kunstwerk'.
Wie meer wil weten van het uitzonderlijke leven van deze uitzonderlijke man, die de geesten van zeer veel Europeanen heeft beïnvloed, zoals Rudolf Steiner en de antroposofen in zijn voetspoor, kan bij Safranski terecht. De lezer zal ontdekken hoeveel lijnen er van Goethe naar het heden lopen.

Kunstenaars uit Curaçao en Aruba op Biënnale Havana

Al vanaf november vorig jaar keek Lusette Verboom van Gallery Alma Blou uit naar de Twaalfde Biënnale van Havana. Haar enthousiasme had zeker te maken met het project van de Arubaanse kunstenaar Nelson Gonzalez, die zijn werk in de kunstgalerie exposeert. Voor de Ñapa deed zij verslag van de biënnale.

Tekst: **Lusette Verboom**

Sergio Cezar en zijn maquettes van de favelas van Brazilië.

De oproep voor de Havana Biënnale om projecten in te leveren kwam al in september en één van de hoofdcuratoren van deze biënnale, José Manuel Noceda kwam naar Curaçao voor een interview met de kunstenaars David Bade en Tirzo Martha. Nelson Gonzalez kwam vanuit Aruba naar Curaçao om zijn project te bespreken met de curator.

Om heel eerlijk te zijn was zijn project, vanuit galerie-oogpunt niet echt tastbaar voor mij. ‘Vamos a ver si eso es verdad’ was gebaseerd op oude Cubaanse gezegdes en gewoontes, gebracht in theatervorm met dans, zang en muziek. Tegelijktijd paste hij het Nederlandse thema van inburgering toe, door elke kunstenaar een andere rol toe te delen dan zijn of haar oorspronkelijk beroep.
In Cuba zijn de verschillende kunstvormen doorgaans zeer gescheiden. Het proces van het creëren van deze kunstmanifestatie was zeer boeiend, dynamisch en leerzaam. Dit brengt me gelijk naar het thema van de biënnale: Tussen het idee en de ervaring.
Een biënnale is een kunstexpositie die gewoonlijk elke twee jaar gehouden wordt en de Biënnale van Havana is één van de toonaangevende biënnales in de wereld. Alle ogen zijn hierop gericht. De focus ligt op de zuidelijke landen en wat als ‘Derde Wereld’ aangegeven wordt. Het wil een stem geven aan kunstenaars uit deze landen omdat vaak blijkt dat hoewel ze zeer bijzonder werk maken van internationaal niveau, ze toch geen plek vinden op het internationale podium. Ook wij op Curaçao hebben hier last van. Daarnaast wil de biënnale dat soort werk naar voren brengen wat je niet zomaar vindt op kunstbeurzen, in galeries en musea.

De organisatoren van deze Twaalfde Havana Biënnale zijn zich ervan bewust dat de kunst rijp is om nieuwe wegen te bewandelen en hebben gekozen om hiervoor een platform te creëren. Met de tentoongestelde werken wilde het een weg banen voor nieuwe manieren om naar kunst te kijken en kunst te ervaren, een weg die zich in een latere stadium kan vertalen naar toegankelijker, vernieuwende formules voor de kunst.
Dit was geen gemakkelijke keuze. Bij de projecten die ingediend werden, moest duidelijk naar voren komen dat het publiek ook deel was van de kunstervaring. Er was geen echt programma met openingen van exposities. Veel gebeurde op straat. Dit is een eerste stap om de beeldende kunst meer toegankelijk te maken voor het publiek dat kunst moet gaan ervaren als een deel van zichzelf. Ook moet de beeldende kunst meer geïntegreerd raken met andere vormen van kunst.
Hoe zich dit later gaat vertalen naar permanente kunstobjecten valt nog te bezien, maar het geeft voedsel tot nadenken over waar we met de kunst naar toe willen.

Ik stapte met zeer hoge verwachtingen in het
vliegtuig richting Havana, en ik moet zeggen dat mijn week in deze bijzondere stad een zee van impressies, bijzondere ontmoetingen en stof tot nadenken heeft gegeven.

Nelson Gonzalez

De presentatie van Nelson Gonzalez was overweldigend. José Manuel Noceda, met wie ik een aantal dagen later een afspraak had, was zeer onder de indruk van de discipline waarmee hij hele bekende Cubaanse kunstenaars uit alle verschillende kunsthoeken, tegemoet trad. Het is hem gelukt hun hele lange teksten, allemaal bestaande uit spreekwoorden die een heel verhaal vormden, te laten leven in twee maanden tijd, naast hun normale werkzaamheden. Er was weinig ruimte voor improvisatie, de spreekwoorden en gezegden moesten aaneen sluiten en een verhaal vormen. Het publiek dat meegenoot was laaiend enthousiast. Eerst in het Centro Wilfredo Lam en daarna in Parque Trillo, gevestigd net buiten het oude centrum. De bewoners waren zo blij dat ook zij deel konden zijn van de biënnale, leefden zo mee met de voorstelling, dat ze om herhaling
vroegen bij de organisatoren.

Tirzo Martha en David Bade

Ik was ook zeer verrast en trots op het project van onze eigen Tirzo Martha en David Bade. Drie fruitkarren werden als kunstobject aangekleed en de verkopers trokken door de stad met hun koopwaar op deze opgetuigde karren. Aangezien ik niet bij de presentatie aanwezig was, kwam het als een verrassing toen ik één van deze karren, tijdens een wandeling door de stad tegenkwam. Junior Alarcon Santiesteban, zo heet deze fruitverkoper, was zo trots op zijn betrokkenheid bij de biënnale en vertelde het ook aan iedereen die het wilde weten. Niet alleen hij, maar ook de andere twee met wie ik een praatje maakte, wilden graag laten zien hoe schoon ze de karren onderhielden en dat ze zorgden voor mooie en gezonde vruchten en groenten op hun karren voor de verkoop. Hun verkoop was ook zienderogen omhoog gegaan. Dit geeft aan dat de bevolking duidelijk betrokken wil zijn bij de kunst, maar het moet vertaald worden naar hun eigen context.

Samen met Roly Sint Jago en Alice van Romond uit Aruba, maakten wij een afspraak met de Argentijnse kunstenaar Joaquin Vargas. Wij waren zeer geïnteresseerd in zijn project. Hij was speciale gast van de biënnale en gaf ook verschillende lezingen. In 2006 begon hij met een project om kinderen te laten beleven hoe fragiel onze planeet is en dat we hier goed voor moeten zorgen. Hij reist over de hele wereld voor speciale kunstprojecten. Voor hem is het belangrijk dat de kunstopdrachten die hij krijgt vergezeld gaan van lezingen op universiteiten over zijn ‘biospherische’ project. Hij gaat ervan uit dat alles wat in onze atmosfeer leeft met elkaar verbonden is en elkaar in leven houdt. Zo creëert hij een bol waar kinderen water en plantjes in zetten. Daarna sluit hij deze bol, die de kinderen daarna meekrijgen, hermetisch af en de kinderen mogen ervaren hoe
het proces in die bol zich in stand houdt. Als kunstobject maakt hij hele grote glazen bollen vanuit hetzelfde principe.

Zon en wind

Hij heeft ons verschillende gigantische projecten laten zien die hij heeft gedaan over de hele wereld, gebruikmakend van de zon en de wind. Dit is een project dat ik zelf heel graag op Curaçao zou willen zien. Het zou fantastisch zijn om een kunstenaar naar Curaçao te halen die werkt met wind-, water- en zonne-energie en daar niet alleen prachtige objecten mee maakt, maar ook graag naar de scholen gaat om de bewustwording bij kinderen te stimuleren dat we zuinig moeten zijn met onze aarde.
Dinsdagochtend, 26 mei, stapte ik in een bus samen met andere biënnalegangers om naar Playa te gaan. Naar het bekende dorp, Barrio Romerillo, waar de beroemde kunstenaar Kcho een ware revolutie in het denken van de bewoners veroorzaakte. Hij is instrumenteel geweest in het omtoveren van zijn geboortedorp tot een waar kunstdorp. In zijn centrum heeft hij een permanente expositie van beroemde Cubaanse kunstenaars zoals Wilfredo Lam en houdt hij ook regelmatig andere exposities. Het dorp zelf heeft een dynamische uitstraling, ondanks dat je kunt zien dat er armoede heerst. Je voelde hoe trots de bewoners waren op hun woonomgeving door de kunstzinnige manier waarmee ze het onderhielden.

Joël Driggs, broer van Pedro Driggs die op Curaçao woont, was één van mijn belangrijke gidsen in Cuba. In zijn Lada van 20 jaar oud reed hij mij rond en stelde mij ook voor aan de Braziliaanse kunstenaar Sergio Cezar. Cezar is bekend om zijn maquettes van de favelas van Brazilië. Voor de biënnale heeft hij samen met de bewoners van Barrio Romerillo, het hele dorp op miniatuurformaat nagebouwd, de huisjes, boompjes, huisraad, alles, tot zelfs brandende lichtjes op straat en in de huizen. Joël

Barrio Romerillo, het geboortedorp van de beroemde kunstenaar Kcho.

Driggs komt ook uit dit dorp. Hij is in Cuba een zeer bekende musicus met de bijnaam Rumbero.

Hij was ook bevriend met Kcho en had voor mij een afspraak gemaakt, maar door tijdgebrek heb ik deze beroemdheid die samen met Fidel Castro de paus bezocht, helaas niet kunnen ontmoeten.

Week te kort

Een week was echt te kort. Door mijn twee nieuwe Cubaanse vriendinnen, Eveline Marten en Regla Caridad Dorestes, heb ik heel veel kunnen zien omdat zij voor mij de dagen structureerden om zoveel mogelijk te zien. Maar bijvoorbeeld voor de expositie ‘Zona Franca’ van uitsluitend Cubaanse kunstenaars in het Fort El Moro had ik zeker een dag moeten uittrekken en daar ben ik maar twee uur geweest. De dagen in Havana waren gevuld met kunst, optredens, activiteiten op straat. Het doel van de organisatoren is zeker bereikt. Als galeriehoudster zal ik deze ervaring moeten gaan verwerken en volgen hoe deze zich gaat vertalen naar permanente objecten. Vast staat dat de wereld klaar is om nieuwere kunstvormen te omarmen en dat de bevolking dichter bij de kunst wil komen te staan.

Centro de Kcho

Geluk als het nieuwe statussymbool

Afgelopen drukke week nam ik met een aantal mensen met veel retailervaring de laatste trends eens door. Uiteindelijk kwamen we uit op de historie van merken en hun rollen en functies.

Tekst: **Marcel Truyens**

De eerste merken, de *trade marks*, waren een middel voor bedrijven om handel te kunnen drijven. Toen steeds meer bedrijven toegang kregen tot de ontginning van grondstoffen en de schaarste van toegang dus verdween, bleek het vermogen van bedrijven om te kunnen verhandelen onvoldoende.

De eerste economische evolutie en daarmee de eerste merkevolutie was een feit. Bedrijven gingen over tot de verwerking en daarmee tot een bepalende interpretatie van grondstoffen. De grondstoffen werden verwerkt tot producten; tot nuttige, nieuwe gebruiksartikelen waar mensen (latent of manifest) behoefte aan hadden.
Daarmee ontstonden de productmerken. Maar toen er steeds meer aanbieders kwamen die in fabrieken grondstoffen konden verwerken tot vergelijkbare producten, verdween ook hier het concurrentievoordeel en bestaansrecht van bedrijven als sneeuw voor de zon.
De economie evolueerde andermaal. Het was als bedrijf niet langer voldoende om producten te kunnen produceren. Bedrijven moesten met (verkoop)verhalen over zichzelf op de proppen komen, in plaats van innovaties. Niet het product, maar het merk werd leidend voor de waardecreatie van bedrijven. Bedrijven gingen zich door middel van een unieke visie op het leven (een lifestyle) onderscheiden. Het themamerk was geboren.
Toen steeds meer bedrijven aantrekkelijke merkverhalen over zichzelf gingen vertellen, kwam de boodschap steeds minder makkelijk aan, en verdween ook hier het onderscheidende vermogen. Het was niet langer voldoende om mensen alleen maar te bereiken met merkverhalen. De merkverhalen moesten mensen in het hart raken, emotioneren. Bedrijven moesten mensen daartoe nadrukkelijk zintuiglijk prikkelen.
Merken werden zintuiglijk tot leven gebracht. De merkverhalen werden geactiveerd in tastbare merkbelevenissen. De belevenismerken waren een feit. Dat is de fase waarin de meeste grote merken zich nu bevinden, en dat geldt, aangedreven door de bijna onbeperkte mogelijkheden van het internet, zeker voor de retail.
Om een succesvol belevenismerk te kunnen zijn moet een organisatie namelijk onder andere beschikken over zo veel mogelijk relevante kennis van haar individuele klant en het internet biedt daar uitmuntende mogelijkheden voor. Maar vanzelfsprekend dringt de vraag zich op wat de volgende ontwikkeling wordt in de evolutie van merken want pas dan kan een organisatie maximaal groeien op de kracht van het merk. En dat geldt niet alleen voor retailers.
Hoewel niemand in de toekomst kan kijken en deze evolutie zich langzaam voltrekt, wordt er achter de schermen over een nieuwe hoedanigheid van en voor de rol van het merk nagedacht. Hierin staat het begrip geluk centraal. De theorie luidt als volgt: geluk vertegenwoordigt een immense waarde; niets is voor mensen waardevoller dan geluk. Deze waarde is echter onmeetbaar.
Geluk is niet te kwantificeren. Daarmee is geluk dus ook niet direct uitwisselbaar zoals geld. Je kunt niet betalen met geluk, zoals je met geld een auto kunt betalen. Je kunt geluk ook niet bezitten, zoals je een auto kunt bezitten nadat je voor deze auto betaald hebt. En toch wordt in de betekeniseconomie geluk de belangrijkste vorm van waardering en waardeuitwisseling.
Dit is mogelijk omdat de uitwisseling indirect plaatsvindt. Geld krijgt zijn oorspronkelijke rol van ruilmiddel nadrukkelijk terug. In onze huidige markteconomie is geld – of bezit als de afgeleide vorm daarvan – een doel op zich geworden. Mensen werken voor geld en consumeren met geld om bezit te verwerven. Alles draait om geld. Geluk is het nieuwe geld.
Nu zijn we dus aangekomen bij een nieuwe evolutie, die ons in topje van de Maslow-piramide brengt. Het is niet langer voldoende onderscheidend om als bedrijf zintuiglijke belevenissen te bewerkstelligen. De belevenissen moeten betekenisvol zijn. Ze moeten beklijven, ze moeten een blijvend, positief verschil maken.
In de betekeniseconomie worden merken daarom ontmoetingsplekken en/of knooppunten voor mensen om zelfrealisatie en/of geluksprogressie te boeken. Ieder merk vertegenwoordigt een uniek, eigen platform dat de stakeholders van het bedrijf verbindt en begeleidt op weg naar meer welzijn. Merken verwezenlijken de geluksprogressie van mensen.
Hoe meer bedrijven weten te betekenen voor stakeholders, hoe meer concrete, constructieve geluksprogressie zij weten te verwezenlijken, hoe waardevoller het bedrijf en hoe sterker het merk. Welkom in het tijdperk van de betekenisvolle merken: de *truthmarks*.
In de betekeniseconomie werken en consumeren mensen om geluksprogressie te boeken. Alleen dat wat tot geluksbevordering leidt, wordt als waardevol (h)erkend. Geld of bezit verliezen dus hun aantrekkingskracht als ultiem statussymbool. Geluk wordt het nieuwe statussymbool.
Bedrijven en consumenten hebben elkaar nodig om hetzelfde doel, geluk, te bereiken; ze maken elkaars geluksprogressie mogelijk. Het draait in de betekeniseconomie dan ook niet om het bewerkstelligen van transacties, maar om het bouwen van relaties.
Ik ben benieuwd en moet het nog even op mij in laten werken en zal tijdens de vakantie mijn ogen open houden. Over vakantie, ik wens u een hele prettige vakantie toe!

Met dank aan Kees Klomp.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior marketing en communicatieconsultant bij Liquid Soul te Curaçao.
E | marcel1963@mac.com

Food for thought.

Let op 'high-fructose corn syrup' op het etiket

Soep is altijd lekker, pept op en kan mager zijn. Voor wie van maïs houdt, is het recept in deze editie de moeite van het uitproberen waard. Gemakkelijk om weer een variatie voor een soepje.

Tekst: **Miriam de Windt**

Maïs is een speciaal voedingsmiddel. Het valt in twee categorieën voeding: groente en graan.

Vers kunt u het als groente rekenen. Maïs heeft een hoger koolhydratengehalte dan andere groentesoorten door de suikers die het bevat. Indien u maïs als gekookte groente serveert, is het daarom niet onverstandig om het te combineren met een rauwkostsalade en een eetlepel minder rijst of aardappelen op te scheppen.
Gedroogd valt maïs onder de categorie graanproducten. Bijvoorbeeld popcorn, polenta of maïsmeel.
Maïs bevat veel antioxidanten en is zeer rijk aan voedingsvezels en kalium. Door de vezels en kalium kan maïs een bloeddrukverlagend effect hebben. Degenen die één of andere vorm van nierinsufficiëntie hebben moeten wel letten op de kalium inname.
De vezels in maïs zijn onoplosbaar. Onoplosbare vezels zorgen voor toename van het fecesvolume in uw darmen. Hierdoor wordt een goede darmperistaltiek in stand gehouden en voorkomt het obstipatie.

Gemodificeerd

Helaas is de meeste maïs op de markt genetisch gemodificeerd. Door genetische modificatie
wordt de maïs resistent voor weersomstandigheden en voor insecten. Met de bedoeling om de oogst te beschermen, aangezien maïs een belangrijk voedingsmiddel is voor de hele wereld. Niet alleen voor menselijke consumptie, maar ook voor diervoeder, productie van alcohol als brandstof en productie van zoetmiddel (corn syrup). High-fructose corn syrup (glucose-fructose siroop) is een goedkoop zoetmiddel, gemaakt van geraffineerd maïszetmeel. High-fructose corn syrup zit in bijna alle voedingsmiddelen. Frisdranken, vruchtensappen, kant-en-klaar producten, blikgroente, ingeblikt fruit, condimenten (ketchup, piccalilly, sauzen), zoetzure bijgerechten, dressings, ontbijtgranen.
High-fructose corn syrup zit in alle producten waarbij u kunt bedenken dat een beetje suiker de smaak ten goede komt.

High-fructose corn syrup speelt een belangrijke rol in de obesitasproblematiek. Opmerkelijk is ook het feit dat er een toename is van diabetes mellitus type 2 sinds het vaker wordt toegevoegd.
Dat genetisch gemodificeerde voedingsmiddelen allergische reacties kunnen veroorzaken is bekend. Dat door High-fructose corn syrup uit maïs obesitas en suikerziekte kunnen worden veroorzaakt is een andere reden om te kiezen voor biologische maïs.

Gewenste voedingsstoffen in het recept zijn vezels, ijzer, vitamines B1 en C. Ongewenste voedingsstof is natrium (zout). Voor de analyse werd uitgegaan van 6 personen voor dit recept. 1½ Liter bouillon met alle vulsel, wordt per persoon circa 300 milliliter. Met stokbrood is deze hoeveelheid voldoende voor een lunchgerecht.

Vezels, vitamine B1 en vitamine C worden geleverd door de aardappelen en de maïs. Voor wat betreft vitamine C zijn de aardappelen de enige leverancier in dit recept. De pancetta (Italiaans spek) levert ook een goede hoeveelheid B1. Spek is echter varkensvlees. Ik ben van mening dat iedereen beter varkensvlees kan vermijden. Indien u het bacon weglaat, behoudt u toch nog 20 procent van de dagelijkse aanbevolen hoeveelheid aan B1 in deze soep.

Natrium is uiteraard voornamelijk afkomstig van de bouillon. Een lekkere bouillon is de basis voor een lekkere soep. Dit betekent niet dat de bouillon zout dient te smaken. Indien u zelf bouillon maakt, zoals het recept aangeeft, heeft u het zoutgehalte ook beter in de hand.

Gebruik verse groenten en tuinkruiden voor extra smaak aan de bouillon en het zout zal niet gemist worden.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932

Voedingswaarde voor 1 portie/6 personen per recept

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ Kjoules	179 / 752	9 %
Natrium	1400 mg	70 %
Eiwitten	6 g	6 %
Kalk	45 mg	6 %
Vetten	6 g	9 %
IJzer	2 mg	13 %
Verzadigde vetten	1 g	5 %
Vitamine A	50 mg	6 %
Cholesterol	6 mg	2 %
Vitamine B1	0,24 mg	24 %
Koolhydraten	26 g	10 %
Vitamine B2	0,09 mg	7 %
Voedingsvezels	6 g	20 %
Vitamine C	14 mg	20 %

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Ingrediënten:
2 plakken pancetta, in stukjes
1 eetlepel extra virgin olijfolie
1 ui, schoongemaakt en klein gesneden
1½ liter kippenbouillon, bij voorkeur zelfgemaakt
1 pond aardappelen, geschild en in blokjes gesneden
1 pond diepvries maïskorrels (ontdooid)
Zout en vers gemalen zwarte peper
2 lenteuien, klein gesneden, en cilantroblaadjes voor garnering

Bereidingswijze:
In een grote soeppan met dikke bodem de pancetta knapperig bakken in de olie.
De pancetta uit de pan nemen en apart zetten.
De ui in dezelfde pan bakken. Met zout en peper op smaak brengen.
De ui al roerend zacht laten worden.
De bouillon en de aardappelen toevoegen en aan de kook brengen.
5 minuten koken en dan de maïs toevoegen.
Even laten afkoelen en de helft van de soep uit de pan nemen. De rest met de staafmixer pureren. Soep terugdoen in de pan. Aan de kook brengen.
Als de soep klaar is, in kommen doen en met de spekjes, lente uien en cilantro bestrooien. Met stokbrood, geroosterd met veel knoflook, gehakte Italiaanse peterselie en olijfolie serveren.

Eet smakelijk,
May

Mafste buschauffeur

Met de titel 'de mafste buschauffeur van Nederland' is de Curaçaose Shandrick Elodia een bekendheid geworden in Nederland. Maar de vrolijkheid van het dansen en zingen tot paaldansen aan toe in de bus werd hem uiteindelijk niet meer in dank afgenomen, hoe klanten zich ook achter deze chauffeur schaarden. Eén ding staat vast: waar Elodia gaat of staat, is er rumoer. Destijds op Curaçao, nu in Nederland.

Tekst en foto's: **Mineke de Vries**

Terwijl we naar een terrasje lopen in het zonnige Enschede groet hij vriendelijk om zich heen. "Ik word vaak herkend, inmiddels in het hele land." Zes jaar reed hij op de bus, gehoor gevend aan de oproep aan studenten van vervoersbedrijf Connexxion, wat hem uiteindelijk de enorme populariteit opleverde.
"Zij betaalden je rijbewijs en ondanks dat ik een aantal keer zakte had ik het in negen maanden binnen. Ik reed zo'n vier keer per week vaste routes tussen Enschede en Hengelo. Maar wat eerst een enorme kick gaf - rijden in zo'n grote bus - begon na een paar maanden te vervelen. Als ik stil ben, ga ik staren, filosoferen, wat de kans op ongelukken vergroot. Ik heb drukte nodig om me te concentreren, dus ik pakte de microfoon en begon iedereen die uitstapte te groeten."
Toen mensen dat irritant vonden worden besloot hij voor iedereen apart liedjes te verzinnen en heette hij mensen bovendien zingend welkom aan boord. Er volgden composities als hij een bestemming naderde - swingend zingt hij op het overvolle terras een voorbeeld: 'We naderen nu uw eindstation Enschede en ik wens u nog een hele fijne dag'. "Het ging steeds verder, ik nam mijn eigen stereo mee en mensen gingen meedoen, stonden op, klapten en dansten." Maar, er ontstond strijd tussen enerzijds zijn fans en anderzijds de boze collega's.

Sint Joris

Terugkijkend naar zijn jaren op Curaçao was hij ook al iemand die zich door zijn handelen geregeld commotie op de hals haalde. Misschien was de bodem daarvoor wel in zijn vroege jeugd gelegd. Hij vertelt er in elk geval met plezier over. Geboren in Brievengat, verhuisd van Jan Doret naar Cas Grandi - toen nog vrijwel onbebouwd - groeide hij op in Sint Joris. "Het werd voor ons jongens een passie dáár te komen waar we niet mochten: het terrein van Maal. Het was toch ook óns gebied! Het was niet eerlijk dat dat voor ons ontoegankelijk was. We werden achterna gezeten met een wapen of door politie opgepakt. Maar spannend was het."

Toen Elodia's vader, zelf elektricien, zijn zoon naar de lts wilde sturen zodat hij kon helpen, had Shandrick daar geen oren naar, temeer omdat hij vond dat zijn vader te weinig betaalde. Hij besloot dus na de lagere school in Kwartier naar de Triniteits mavo te gaan. School was slechts een uitweg om niet voor vader te werken, hij spijbelde dan ook vaak. Lachend zegt hij: "Ik was bekend om mijn afwezigheid. Trouwens ook om mijn imposante voorkomen, het was een uitdaging met mij te vechten en met mijn woede kon ik mensen vreselijk afschrikken." De cijfers lieten te wensen over, tot zijn vader na een telefoontje van school een - kort - gesprek met hem aanging: "Heb je die nieuwe Nikes gezien? Ik ga je je cijfers uitbetalen, elke punt een gulden, maar onder de zeven betaal ik niet."
Dat werkte, Elodia was voortaan in de bibliotheek te vinden en slaagde. "Natuurlijk riep het irritatie op, die jongen die er nooit is als beste geslaagd, maar het waren gouden jaren, ik had de meeste schoenen, kon de mooiste spullen kopen." Hij lacht breeduit, neemt nog een slok van zijn warme chocolademelk met slagroom. "Omdat ik nog geen achttien was en mijn vader niet voor mijn paspoort wilde tekenen, kon ik niet naar Nederland en moest verder met school. Ik verkoos havo boven mts, omdat ik vooral aan gezelligheid - en vrouwen - dacht."
Wachten tot zijn achttiende werd nu de motivatie.

slaat nieuwe weg in

Op het Radulphus College werd onder invloed van een vriend zijn interesse voor het geloof aangewakkerd. Elodia werd fanatiek. "Godsdienst werd mijn favoriete vak, ik zat zaterdag én zondag in de kerk, zat bij gebedsgroepen, preekte op school. Zoals ik op de mavo opviel door spijbelen, ouwehoeren, rare dansjes, op het Radulphus trok ik de aandacht van leerlingen in de pauze met mijn geloof. Ik heb namelijk een charmante manier van discussiëren. De directeur mocht mij niet, vooral niet toen ik ging preken. Ik vermoed dat ik voor hem die jongen van de straat bleef, die bekeerd was. Maar op zo'n moment komt de gangster in mij boven. Ik weet wat ik kan uitstralen en hij kreeg een taste van mijn woede! Ik maaide alles van zijn bureau, daagde hem uit. Toen de politie me kwam halen, beweerde de directeur dat ik mijn wapen was halen om hem te vermoorden. Maar niemand kon me vinden, ik zat namelijk te biechten in de kerk!"
Hij mocht alleen nog voor de examens op school komen en moest daarna weg. Nog steeds geen achttien ging hij naar het Peter Stuyvesant voor het vwo, ondanks "dat vwo voor mietjes was, dacht ik altijd." Hij kwam erachter dat hij een tegemoetkoming kon krijgen, waardoor het leven een stuk gemakkelijker werd.
Na het geloof op het Radulphus, stond op het Stuyvesant politiek centraal. "Het was de tijd van het referendum. Ik bevocht Curaçaos onafhankelijkheid en ging de discussie aan met leerlingen, hield betogen in de lessen Nederlands en hitste mensen op met politieke acties. Met tape bedekte ik het schoollogo op mijn uniform, want waarom heeft een openbare school geen openbare naam?" Al met al liep het weer op ruzie uit." Hij raakte gedemotiveerd, stopte met leren, ging alleen nog naar school om zijn examens te maken, maar zakte. Toen besloot hij naar Nederland te gaan.

Armoede cool maken

Hij is nog altijd blij met die keuze, want hij wilde hoe dan ook weg van Curaçao. "Het is daar te heet, ik leefde van de ene schaduw naar de andere. Ik genoot van mijn vaders verhalen als hij in Nederland was geweest. Heerlijk dat airco op straat beschikbaar is!" In Enschede volgde hij de hbo-opleiding Industrieel productontwerper, wat hem tot idealist maakte. "Het was voor het eerst dat de vlam voor een school ging branden, dat ik wist wat ik met mijn leven wilde."
Hij heeft nu zijn eigen bedrijf, Genndesign. "Want tijdens mijn stage wist ik al dat ik niet wilde werken bij een designbureau. Die mensen werken vaak voor businessmensen die iets heel goedkoop produceren, maar het de illusie geven dat het veel waard is en er onnodig veel geld voor vragen. Dat is absurd, dat klopt niet. Hoe meer value je eraan kunt hangen, hoe meer het oplevert, ik wil dat juist omdraaien. Neem een fiets van vijfhonderd euro, die kun je voor twee euro coaten zodat ie niet meer roest, maar diezelfde fiets wordt gecoat verkocht voor drieduizend. Dat is zó tegenstrijdig, want wie gebruikt de fiets nou het meest? Juist, de armen. Als je nou zorgt dat je producten voor armen heel cool maakt, neemt dat de lust om rijk te worden weg."
Vanuit die filosofie is Elodia bezig blokken te ontwerpen, waarmee arme mensen zelf goedkoop hun eigen huizen kunnen bouwen, zonder hijskraan, zonder verdere materialen en het ook zelf weer kunnen demonteren. Slimme en tegelijkertijd stijlvolle blokken, bouwmateriaal wat ook de rijken best zouden willen hebben. Oftewel: armoede cool maken. Een ander project is een hybride soort auto waarbij je het gaspedaal bedient door te trappen zoals bij een fiets. Hoe harder je wilt, hoe harder je moet trappen. "Je hebt het comfort van een auto, maar het is beter voor het milieu en je gezondheid. En dat is wezenlijk in deze tijd."

Vrede delen

In de tussentijd reed hij als student op de bus en maakte het vooral op vrijdagavond met jongeren gezellig met gekke muziek. "Ik grapte een keer tegen wat meiden dat ze paaldansjes konden doen op die palen in de bus en ze deden het! Het mooiste wat ik heb meegemaakt is dat twee ruziënde jongens op het punt stonden elkaar af te tuigen en toen ben ik een heel zoet liedje gaan zingen dat we de vrede met elkaar moeten delen. Iedereen moest zo hard lachen en zij ook, waardoor ze uiteindelijk peacefully de bus uitgingen. Ook een vrouw die boos was dat ik te laat was, begon te schelden, wilde niet betalen. Ik ben voor haar gaan zingen, heb het gezellig gemaakt en voor ze uitstapte kwam ze alsnog betalen."
Busbedrijf Connexxion gebruikte Elodia voor promotie, maar toen Synthus het bedrijf overnam, moest hij opnieuw solliciteren. Er kwam een ander beleid en collega's klaagden, omdat het niet professioneel en niet veilig zou zijn. Er volgde een schorsing en ondanks dat Elodia briefjes ophing om collega's excuses aan te bieden dat hij hun werk belachelijk had gemaakt en ondanks zijn pogingen het anders te doen, werd hij uiteindelijk ontslagen.

Doorbraak op televisie

Ergens kwam het wel goed uit aangezien hij toch wat anders wilde gaan doen. "Ik wilde bij de televisie en de media-aandacht die mijn ontslag kreeg, kwam wonderwel van pas." Toen hij werd gevraagd de openingsspeech te houden bij een designbeurs, een beurs waar ook zijn eigen producten stonden, was de link gemakkelijk gelegd. "Mijn motto dat armoede cool gemaakt moet worden, lichtte ik aan de hand van de bus toe: wat daar gebeurde was te gek, iedereen wil in die bus zitten, ook al is het het vervoermiddel van de 'armen'. Dus iemand die in een Mercedes langsrijdt, denkt dat hij wat mist: daar in die bus is het gezellig, daar moet hij bij zijn. Zo is het ook met mijn producten. Juist de simpele dingen zonder de illusie van rijkdom, wil ik cool maken. Het leuke was dat ik met het imago van de buschauffeur opeens ook een intelligente designer bleek te zijn." Hij kwam bij RTL Late Night, die hem het aanbod deed een nieuw concept uit te proberen, waarmee ze hem tegelijk een podium boden. "De eerste filmpjes zijn net gemaakt waarbij ik BN'ers een kwartier rondrijd in een taxi terwijl ik een beetje met ze klets en lol maak."
Het levert hem snel verdiend geld op. Recent deed hij weer een 'ouderwetse' vrijdagavondrit tussen Hengelo en Enschede en de avond van ons gesprek heeft hij een ritje in een discobus, afgehuurd door vijftien man en goed voor een kleine duizend euro. Ook als spreker of om een prijs uit te reiken wordt hij fors betaald.
De gewilde buschauffeur werd een BN'er die zich een plaats in de Nederlandse samenleving verwierf. En dat terwijl zijn moeder op Hato nog zei: "Probeer in Nederland nu eens niet op te vallen." Het is acht jaar later en hij staat volop in de schijnwerpers. Terwijl hij zijn filosofie uitdraagt om armoede cool te maken, is hij de armoede inmiddels zelf aan het ontstijgen. Elodia lijkt op weg te zijn van parttime chauffeur naar bekende designer en mogelijk een tv-carrière. Zijn bus opende onverwachte nieuwe wegen.

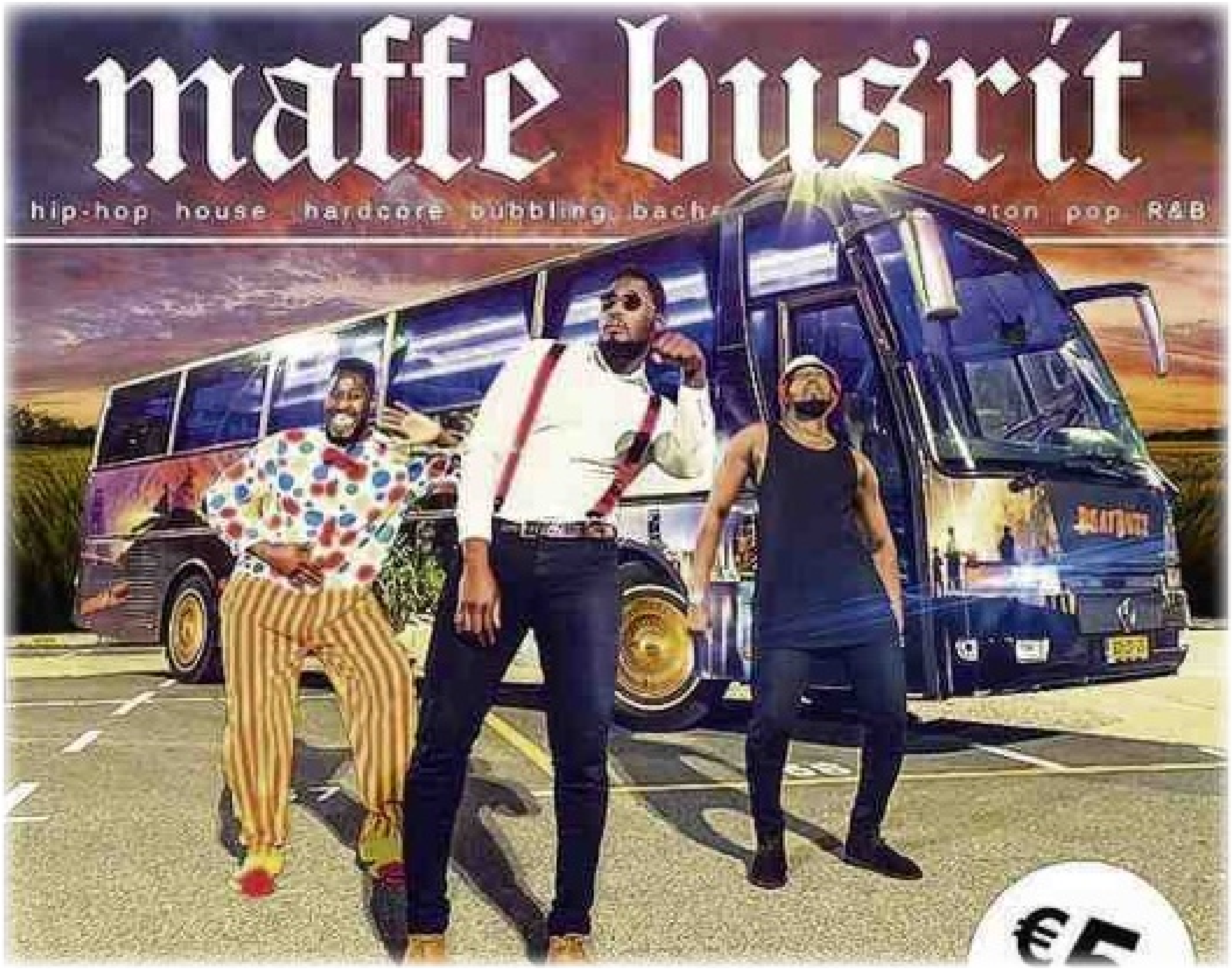

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Geest; 7. gaar maken op een zacht vuur; 11. intrekken; 12. vriend (Sp.); 14. godin van de vrede; 16. mondwater; 17. ontharen; 20. geschenk; 22. Afrikaans land; 24. Israëlitisch; 25. christelijk feest; 26. gevangeniskamer; 27. kunsttaal; 28. plaats in Australië; 31. alfabet; 33. financieringsvorm; 36. Engelse lengtemaat; 37. stang; 39. kale streep in geweven stof; 40. Griekse stad uit de oudheid; 42. stad in Japan; 44. melkontromer; 45. vermetel; 46. verwerven.

VERTICAAL:
2. Schep; 3. Zuid-Amerikaans land; 4. haag; 5. bijwoord; 6. evenals; 7. aswenteling; 8. voorzetsel; 9. Russische rivier; 10. leerling (Fr.); 13. vorst; 15. smaak achteraf; 16. girafachtig dier; 18. Israëlische havenstad; 19. dopheide; 21. hemelgeest; 23. verzuchting; 25. aardkluit; 29. eenjarig dier; 30. stelling; 32. rondhout voor balletoefeningen; 34. ontzag; 35. rivier in Duitsland; 37. september (afk.); 38. kiek; 41. vruchtje; 43. zeepwater.

1	2		3	4	5	■	6	■	7	8	9		10	
■		■	11									■		■
■	12	13				■		■	14			15		■
16				■	17	18		19		■	20			21
22				23	■	24			■	25				
	■		■	26			■	27			■		■	
28	29		30		■	31	32		■	33	34		35	
36				■	37				38	■	39			
■	40			41		■		■	42	43				■
■		■	44									■		■
45						■		■	46					

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Gonnie de Rijk
Ayo 57-A
Aruba

S. Hato
Jandoret 38 B
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel.
Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

				6	3	1		4
	1					3	8	2
	8		9					
7					9			8
	5	1	2					
3	2			5	6	9		7
		5	1		7			3
1		4	6			5		
					4		2	

HEAVY

	9		1		3			
					7	4	5	
		6				2		
					8	7	6	4
6			9					
				3	5			
	3					5		
			7					
	2	9					8	

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

6	7	9	3	8	5	4	1	2
1	2	5	7	4	9	3	8	6
8	4	3	2	1	6	9	5	7
2	6	7	1	3	8	5	4	9
3	8	4	5	9	7	6	2	1
5	9	1	4	6	2	8	7	3
7	5	6	9	2	4	1	3	8
9	3	2	8	5	1	7	6	4
4	1	8	6	7	3	2	9	5

Heavy

7	6	3	2	5	9	8	1	4
8	1	5	3	4	6	7	2	9
4	9	2	7	1	8	3	5	6
9	5	8	4	3	2	6	7	1
2	3	1	9	6	7	4	8	5
6	7	4	1	8	5	9	3	2
5	2	9	8	7	4	1	6	3
1	8	6	5	9	3	2	4	7
3	4	7	6	2	1	5	9	8

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Nadorst; 6. tappen; 8. slip; 11. combo; 13. leven; 14. resten.
Verticaal: 1. Kamp; 2. zoons; 4. semi; 5. sticker; 7. pampus; 9. love; 10. pijn; 12. olie.

Woordzoeker: LIEFHEBBER

ZWEEDSE PUZZEL

gelaten ↓ / haast		werk van Goethe ↓ / landtong		muziekinstallatie ↓		heidemeertje ↓		blaasinstrument ↓ / kledingstuk		baan ↓ / plaats in NL	
↳		↓		triller (muz.) → / lettergrootte ↓				↓		↓	
tennisterm → / rechtsgebied						inheems vorst → / overdreven ↓					
↳							Noach → / verhoogde toon				Duitse omroep
gereedschap		rooster → / laatstleden ↓					↓		achter → / vader		↓
↳			rivier in Italië →			plaats in België →			↓		
leerjaar →					Europees land →						

CRYPTOGRAM

		■	1	■	2			
		3					4	
5	■	■		■		■		■
6		7	■	■		■		■
	■		■	■	8	9		10
11				12	■		■	
	■		■	13				
	■		■		■		■	
14								

HORIZONTAAL:
3. Hoofdverlichting (7); **6.** Afvalstoffen (6); **8.** Door een moment van wellust doortrapt geworden (4); **11.** Omroepdier drijft in de sloot (5); **13.** Deze taal is weer slecht (5); **14.** Hij is te rijk om gelukkig te zijn (6).

VERTICAAL:
1. Van breien moet je slag hebben (4); **2.** Geluid van een waterval (5); **4.** Computerkaart (4); **5.** Kledingstuk van een vrouw die de tijd heeft (7); **7.** Linkse rakkers zullen het wel klaarspelen! (6); **9.** Deze chemische stof sprak niet de waarheid (4); **10.** Goed in de verleden tijd (3); **12.** Het is een staat als je achter dit tweetal komt (4).

WOORDZOEKER

V	R	IJ	G	E	L	E	I	D	E	V	L	S
R	A	V	I	G	N	O	N	J	R	O	I	T
I	S	T	R	O	O	K	K	T	P	E	C	U
E	O	U	R	K	D	A	E	R	E	E	E	I
N	G	O	T	A	P	N	E	L	H	N	N	F
D	N	F	P	P	P	T	A	A	S	E	T	M
E	I	R	I	L	N	E	L	L	IJ	P	I	E
L	K	U	E	I	A	L	Z	D	R	P	E	E
IJ	R	U	B	L	A	D	M	E	T	A	A	L
K	E	T	R	V	I	E	E	G	A	H	P	C
B	W	S	N	T	E	U	E	N	M	K	M	O
L	F	A	E	R	E	R	H	L	G	E	N	M
E	A	D	V	R	A	N	D	G	R	O	E	P
E	G	Y	P	T	O	L	O	O	G	K	B	R
K	I	M	E	S	T	V	O	R	K	N	G	E
B	I	L	A	T	E	R	A	A	L	A	T	S

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANVAL
AFWERKING
ALLAH
ARGON
AVIGNON
BILATERAAL
BLADMETAAL
COMPRES
DREEF
EGYPTOLOOG
ENGOBE
ENKELSPEL
ENTENTE
GERATEL
HUILER
INTERPOL
KOEKHAPPEN
KRUIPPAKJE
LICENTIE
LIFTKOOI
LIJKBLEEK
MATRIJS
MESTVORK
NOTIE
OPLADEN
PARLANDO
RANDGROEP
STROOK
STUIFMEEL
STUURFOUT
TALAAR
TENOR
TRAPEZE
VREEMD
VRIENDELIJK
VRIJGELEIDE

© Sanders Puzzelboeken/150704

Zweedse puzzel

■	M	■	K	■	H	■	E	■	A	■	O
I	E	M	E	■	O	K	T	O	B	E	R
■	C	Ÿ	F	E	R	■	C	R	E	M	E
P	E	T	I	T	I	E	■	A	L	P	■
■	N	■	R	A	G	O	U	T	■	I	A
L	A	R	■	N	E	■	S	O	E	R	A
■	S	H	A	G	■	N	O	R	N	E	N

Prijspuzzel

A	M	B	I	T	I	E	■	A	M	A	N	D	E	L
L	■	A	■	U	■	I	L	L	■	D	■	O	■	U
L	A	K	■	B	E	S	O	G	N	E	■	N	O	N
E	■	E	R	A	F	■	E	■	A	L	F	A	■	C
E	B	R	O	■	F	A	T	U	M	■	R	U	S	H
■	E	■	M	E	E	T	■	S	E	L	A	■	A	■
L	I	L	A	■	N	O	P	A	L	■	N	O	E	N
A	■	E	N	D	E	■	A	■	Ÿ	S	C	O	■	A
V	A	N	■	O	N	D	A	N	K	S	■	G	O	D
A	■	T	■	R	■	A	R	T	■	T	■	S	■	E
S	T	E	M	P	E	L	■	O	P	T	A	T	E	R

Fiscale feiten

Penshonadoregeling

De penshonadoregeling bestaat al ruim 20 jaar en kent een belastingtarief van 10 procent voor onder meer pensioenuitkeringen, lijfrenten en inkomsten uit vermogen.

Tekst: **Lennart Huijsen**

Hoewel de penshonadoregeling open staat voor personen vanaf 50 jaar, geldt tot een leeftijd van 65 jaar dat naast het belastingtarief ook nog 16 procent AOV/AWW premie verschuldigd is.
De vraag is of de penshonadoregeling nog wel zo voordelig is. Om nieuwe penshonado's aan te trekken dient de regeling te worden verbeterd.
Als u gebruik wilt maken van de penshonadoregeling moet u aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Ten minste 60 maanden buiten Curaçao hebben gewoond voorafgaand aan de aanvraag om toepassing van de penshonadoregeling.
- De leeftijd van 50 jaar hebben bereikt.
- Binnen twee maanden na inschrijving in het bevolkingsregister melden bij de Inspecteur der Belastingen.
- Binnen 18 maanden na inschrijving in het bevolkingsregister een huis voor eigen gebruik in eigendom hebben met een waarde van ten minste 450.000 gulden.
- U en in geval u gehuwd bent, ook uw echtgenoot, mag in principe geen dividend, bedrijfswinsten of inkomsten uit arbeid genieten uit bronnen binnen Curaçao

Het belastingtarief voor de penshonado is uitsluitend van toepassing op inkomsten uit buitenlandse bron.

Belasting en premies

Voor penshonado's geldt een belastingtarief van 10 procent. Als u ingezetene bent van Curaçao, bent u naast de 10 procent inkomstenbelasting ook premies verschuldigd voor de sociale verzekeringen, te weten de AOV (Algemene ouderdomsverzekering) de AWW (Algemene weduwen en wezenverzekering) en de AVBZ (Algemene verzekering bijzondere ziektekosten). Curaçao heeft daarnaast nog een algemene basisverzekering tegen ziektekosten, de BVZ.

Zolang u nog geen 65 jaar bent betaalt u:

- 16 procent aan premies AOV/AWW, tot een inkomen van 100.000 gulden (grens voor 2015) en daarboven 1 procent.
- 13,6 procent aan premies BVZ tot een inkomen van 150.000 gulden (grens voor 2015).
- 2 procent premies AVBZ tot een inkomen van 456.643 gulden (grens voor 2015).

Als u de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt betaalt u:

- 6,5 procent aan premies BVZ tot een inkomen van 150.000 gulden (grens voor 2015).
- 2 procent premies AVBZ tot een inkomen van 456.643 gulden (grens voor 2015).

Inkomsten buitenland

Voor toepassing van de penshonadoregeling worden de volgende netto inkomsten aangemerkt als inkomsten uit buitenlandse bron:

- Inkomsten van bestaande of vroegere dienstbetrekking of van andere werkzaamheden die door u zijn of worden verricht buiten Curaçao. Uitzondering hierop is het inkomen van een dienstbetrekking als bestuurder of commissaris van een op Curaçao gevestigde vennootschap of andere rechtspersoon.
- Inkomsten uit een door u uitgeoefend bedrijf mits u dit bedrijf buiten Curaçao uitoefent, bijvoorbeeld door middel van een in het buitenland gevestigd kantoor of andere vaste inrichting.
- Inkomsten uit buiten Curaçao gelegen onroerende goederen, of uit daarop gevestigde rechten.
- Inkomsten uit banksaldi en andere vorderingen, met uitzondering van: hypothecaire leningen, gevestigd op onroerende zaken welke op Curaçao zijn gelegen.
- Schuldvorderingen, niet zijnde banksaldi, die u heeft op iemand die op Curaçao woont dan wel op een lichaam dat hier gevestigd is.
- Opbrengsten van winstaandelen in een buitenlands bedrijf.
- Opbrengst van aandelen of winstbewijzen afkomstig van een in het buitenland gevestigde NV, BV of soortgelijke buitenlandse rechtspersoon.
- Winst bij vervreemding van tot een aanmerkelijk belang behorende aandelen in of winstbewijzen van een in het buitenland gevestigde NV, BV of soortgelijke buitenlandse rechtspersoon.
- Opbrengst van rechten op periodieke uitkeringen die u ontvangt van een buitenlandse schuldenaar.
- De kapitaalsuitkering uit levensverzekering die u ontvangt van een buitenlandse natuurlijke of rechtspersoon.

Inkomsten uit zogeheten offshore vennootschappen die tot 2019 van de overgangsregeling voor offshore lichamen gebruik maken vallen, ook al zijn ze hier gevestigd, wel onder het penshonadotarief.
Inkomsten die niet onder het penshonadotarief vallen zullen worden belast tegen het progressief tarief van 10,75 - 48,25 procent.

Inkomsten Nederland

Voor penshonado's met inkomen uit Nederlandse bron geldt nog het volgende.

BRK bescherming

Als u inkomsten geniet uit Nederlandse bron heeft u veelal behoefte aan de toepassing van de Belastingregeling voor het Koninkrijk (BRK). De BRK is als het ware een verdrag ter voorkoming van dubbele belastingheffing tussen Nederland en Curaçao. Geen BRK bescherming betekent in feite dat Nederland inkomstenbelasting mag heffen tegen een tarief van maximaal 52 procent over de inkomsten uit Nederlandse bron.
U dient er rekening mee te houden dat Nederland altijd mag heffen over bepaalde inkomsten uit Nederlandse bron. Dat is bijvoorbeeld het geval bij inkomsten uit in Nederland gelegen onroerende zaken en inkomsten uit Nederlands overheidspensioen (ABP-pensioen).

Inkomen beleggings BV

Inkomen, (dividend, inkoop van aandelen) van een beleggings BV waarvan de feitelijke leiding is verplaatst naar Curaçao mag worden belast tegen een tarief van ten hoogste 19,5 procent indien het dividend 10 procent van het vermogen van de BV dan wel eenmaal de jaarwinst niet te boven gaat.

Wijziging BRK

Curaçao en Nederland hebben in 2013 een nieuwe BRK ondertekend. Deze nieuwe regeling zal naar verwachting per 1 januari 2016 in werking treden. Op basis daarvan zal Nederland ten aanzien van wie na die datum naar Curaçao emigreert, ook na emigratie nog 15 procent mogen heffen over particulier pensioen en zal Nederland nog successie/schenkingsrecht mogen heffen tot vijf jaar na emigratie.

Mr Lennart Huijsen is werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseur. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Work & Travel met Elton

Hoe meer hij reist, hoe meer hij van Curaçao gaat houden. Voorlopig is hij echter nog op wereldreis. Docent Aardrijkskunde Elton Sint Jago doet in de Ñapa maandelijks verslag van zijn belevenissen.

Kerala en Mumbai

India stond hoog op mijn lijstje en eindelijk was ik er. De toeristische slogan luidt 'Incredible India' en het is inderdaad 'incredible', een heel andere wereld en het is geen bestemming voor iedereen!

Tekst: **Elton Sint Jago**

Heerlijk eten, veel mensen, de drukte, de cultuur; het waren allemaal dingen die indruk op me gemaakt hebben. Nogmaals, het eten is heerlijk en in het begin was het wel even wennen omdat het een beetje pikant is, maar ik raakte er snel aan gewend. India is erg goedkoop dus ik kon niet klagen!

Ik landde in Kochi (of Cochin), gelegen in de staat Kerala in het zuidwesten van India. Ik verbleef in Fort Kochi, het historische deel van de stad met verschillende historische gebouwen zoals kerken, paleisjes en hindoe-tempels.
Net zoals Melaka in Maleisië, is Kochi ook door de Britten, Hollanders en Portugezen bezet geweest en dat zie je terug in de stad. Heel typerend voor Kochi zijn de Chinese visnetten, waarbij men je graag laat zien hoe het allemaal werkt mits je een klein bedrag doneert.
Prachtig en rustgevend vond ik de Kerala Backwaters, een groot netwerk van rivieren, meren en kanalen. Een paar uur erdoorheen varen, kletsen met andere reizigers en lunchen bij een dorpje langs het water waar men liet zien hoe touwtjes van kokosvezel gemaakt worden.
Samen met andere reizigers nam ik de bus naar het hoger gelegen Munnar. Het stadje stelt niet zo veel voor maar de omgeving vond ik wel mooi. Als je naar Munnar gaat, ga je juist voor de natuur en de rust. Het gebied is bekend om zijn vele theeplantages die bijna overal te zien zijn.
De plantages hebben een felgroene kleur en lijken net kleine puzzelstukjes bij elkaar wanneer je ze van een afstand bekijkt. We namen een tour en stopten onder meer bij de stuwmeren van de Madupetty Dam en Kudalay Dam, andere plekken met mooi uitzicht en een plaats waar je een rondje kunt maken op de rug van een olifant. Ook hebben we een kijkje genomen bij het Tea Museum.
Verder bezocht ik de Lakkom watervallen, waar ik ook een wandeling gemaakt heb. Een bezoek aan het Sandalwood Forest met de koffieplantages en suikerrietplantages in de buurt gaven een verschillend beeld van het gebied, zonder theeplantages.

Mijn volgende stop was Mumbai, grootste stad en de financiële hoofdstad van India met zo'n 14 miljoen inwoners. De stad is ontzettend druk: veel mensen en aan één stuk door getoeter van auto's, taxi's, rickshaws en scooters. Ik wist wat ik van Mumbai kon verwachten, maar het was best overweldigend.
Na langer dan een jaar heb ik weer een keertje gebruik gemaakt van couchsurfing en via mijn host kreeg ik veel goede tips over Mumbai. Ik nam de trein naar South Mumbai waar ik een beetje heb rondgezworven. Daar staat de Gateway of India, een monument gebouwd in 1924 in de vorm van een triomfboog en ook het luxeuze Taj Mahal Palace Hotel dat één van de doelwitten was tijdens de terroristische aanslagen in november 2008.
Vanaf een pier in de buurt nam ik een boot naar Elephanta-eiland, beroemd om zijn grotten die uit rotsen gegraven zijn rond de 6e en 7e eeuw. Een deel van het beeldhouwwerk in de grotten is nog in goede staat maar ook een groot deel niet. De komst van de Portugezen in de 16e eeuw heeft de grotten geen goed gedaan.

In Mumbai bezocht ik de sloppenwijk Dharavi die circa een miljoen inwoners telt. Dharavi bezocht ik door middel van een tour en mijn groep kreeg een lokale jongen als gids. Dharavi is groot en je kunt de weg gemakkelijk kwijt raken door de vele smalle straatjes. Ik heb eerder sloppenwijken van redelijk dichtbij gezien, maar Dharavi was best confronterend: armoedige huisjes, kinderen die op blote voetjes dichtbij een hoop afval spelen, vies water stroomt bij sommige plekken op straat en bepaalde delen stinken. Elektriciteit en water zijn wel aanwezig.
Ondanks de situatie proberen de meeste mensen er wat van te maken in plaats van rond te hangen en niets doen. Veel vrouwen zitten samen deegjes te rollen om papad van te maken voor de verkoop. Er is een grote plastic recycling industrie waar veel mensen werken en we kregen een korte rondleiding en uitleg hierover.
Het tourbedrijfje heeft ook een 'community centre' met verschillende projecten ter bevordering van Dharavi. Een bezoek aan de sloppenwijk maakt me, nogmaals, bewust van het feit dat mensen moeten leren om minder hebzuchtig en meer tevreden te zijn met wat ze hebben!

Na Mumbai ging ik met de bus verder in noordelijke richting. Meer in het volgende verslag.

Theeplantage in de buurt van Munnar.

India Taj Mahal Palace Hotel en Gateway of India, Mumbai.

Dharavi, sloppenwijk in Mumbai.